

УДК 811.161.1' 42

REPRESENTATION OF THE CONCEPT "PATRIOTISM" (BASED ON THE BOOK "FOR UKRAINE, FOR DNIPRO 2014-2019")**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПАТРІОТИЗМ»
(НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «ЗА УКРАЇНУ, ЗА ДНІПРО 2014-2019»)****Ihnatieva S.Ye. / Ігнат'єва С.Є.***s.ph.s., as.prof. / к.ф.н., проф.*

ORCID: 0000 – 0003-2217-4610

Tsiupiak I.K. / Цюп'як І.К.*s.ph.s., as.prof. / к.ф.н., проф.*

ORCID: 0000 – 0002-9547-3390

National Technical University "Dnipro Polytechnic",

Dnipro, Dmytra Yavornytskyi, 19, 49005

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,

Дніпро, Д. Яворницького, 19, 49005

Анотація. У дослідженні простежено особливості мовної репрезентації концепту «патріотизм» в українському публіцистичному тексті. Визначено вербалізацію концептуальної одиниці «воїн-захисник» на матеріалі книги «За Україну за Дніпро... 2014-2019», а також виокремлено три смислові складники концепту «патріотизм»: любов до Батьківщини, відданість Україні українському народові, відповідальність перед Вітчизною, перед народом. До ядерної зони концепту 'патріотизм' уналежнено бійців-захисників, воїнів-захисників, героїв-захисників, воїнів АТО, а найважливішою об'єднувальною рисою названо любов воїна-захисника до рідного краю, до народу.

Ключові слова: концепт «патріотизм», публіцистичний текст, воїн-захисник, номінативне поле,

Abstract. The study traces the peculiarities of the linguistic representation of the concept "patriotism" in Ukrainian journalistic text. The verbalization of the conceptual unit "warrior-defender" is determined on the material of the book "For Ukraine, for Dnipro... 2014-2019", and three semantic components of the concept "patriotism" are singled out: love for the Motherland, devotion to Ukraine and the Ukrainian people, responsibility to the Fatherland, to the people. The nuclear zone of the concept "patriotism" includes fighter-defenders, warrior-defenders, hero-defenders, ATO warriors, and the most important unifying feature is the love of a warrior-defender for his native land, for the people.

Key words: concept "patriotism", journalistic text, warrior-defender, nominative field.

Вступ.

Лінгвістична наука стосовно концепту майже неосяжна, і на сучасному етапі вивчення її кількість продовжує стрімко зростати. Концепт є предметом дослідження когнітивної лінгвістики. Існують ґрунтовні дослідження соціально-політичних, культурних, ідеологічних, ментальних концептів: «свобода», «воля», «справедливість», «мир», «життя», «серце», «віра» та ін. Викликає зацікавлення й дослідження концепту «патріотизм» у сучасному

публіцистичному дискурсі Світлани Гузенко (2015). Матеріалом проведеного аналізу вербального виявлення концепту «патріотизм» Світлана Гузенко обрала словники української мови, а також джерельною базою слугували тексти аналітичного часопису «Дзеркало тижня» [2]. Галина Лильо теж досліджувала концепт «патріотизм», але уже в системі бінарних опозицій свій/чужий в українському соціокомунікативному дискурсі 2014–2016 років (Лильо. 2015). Дослідниця проаналізувала основні підходи до розуміння поняття патріотизм в українському медіадискурсі періоду Революції Гідності й АТО в контексті журналістських стандартів [3].

В умовах сьогодення, в непросту епоху суспільних трансформацій в Україні спостерігаємо зміни у розумінні цього поняття у масовій свідомості, тому зростає необхідність вивчення концепту «патріотизм». Джерельною базою нашого дослідження слугувала книга «За Україну за Дніпро. 2014-2019...», упорядником якої є Леся Степовичка. Здійснена спроба визначити смислове наповнення цього концепту, його мовну об'єктивацію в публіцистичному тексті, зокрема наголошено на ядерній зоні концепту – «воїн-захисник», його любові до України, здатності до саможертвності.

Основний текст.

Патріотизм є значеннєвою категорією в українському суспільстві. Це поняття має високий ступінь універсальної загальнолюдської значеннєвості. У різні історичні періоди уявлення про патріотизм видозмінювалось. На його сприйняття впливали релігійні й політичні ситуації, економічний устрій країни, однак ядро цієї категорії завжди було незмінним для усіх людей – почуття любові до рідної землі. Об'єктом, на що спрямоване почуття патріотизму героїв стала сама назва книги «За Україну, за Дніпро». Бо назва окреслює рубежі, які жертвовно захищають воїни-захисники. Топоніми «Україна», «Дніпро» не випадкові номінативи, це ставлення воїнів-захисників до рідної землі. Ідентифікувальною для оніма Україна є семантика «політичне утворення з визначеною територією і владою». За топонімом «Україна» та його конкретними реалізаторами, репрезентованими мікротопонімною парадигмою, у

публіцистичному тексті вибудовано концепт Україна сьогоднішня. Об'єктивним і водночас аргументованим чинником істинності інформації є сполучувальні можливості оніма Україна, тобто його здатність детермінувати політичні епітети, а також ті художні означення, що виконують важливі характеризувальні й орнаментальні функції – Україна рідна, Україна незалежна, Україна мальовнича.

Найбільш поширене розуміння патріотизму пов'язане виключно з любов'ю до Вітчизни. Великий тлумачний словник української мови так визначає семантику цієї лексичної одиниці : «Любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги» [1, с.711]. У публіцистичному тексті «За Україну за Дніпро. 2014-2019...», упорядником якої є Леся Степовичка, нами виокремлено три смислові складники концепту «патріотизм»: а) любов до Батьківщини; б) відданість Україні українському народові; в) відповідальність перед Вітчизною, перед народом.

Спираючись на визначення дефініції 'патріот' у Великому тлумачному словнику української мови з'ясовуємо: «Той, хто любить свою Батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги» [1, с.711]. У книзі йдеться про студентів, викладачів ,співробітників, випускників Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»: *Наші випускники – надзвичайно мотивовані патріоти України* [4, с.10); *Тож хлопці та дівчата надзвичайно мотивовані патріоти України, які завжди готові боронити свою державу* [4, с.181]. Мовна одиниця '*надзвичайно*', репрезентована незмінюваною частиною мови – прислівником виконує окрему стилістичну функцію – доповнювальну, оскільки кількісно-означальний прислівник '*надзвичайно*' своєрідно розгортає семантичне значення словосполучення '*мотивовані патріоти України*'.

Проведений аналіз номінативної одиниці 'патріот' , вилученої із книги «За Україну, за Дніпро. 2014-2019...» уможливив визначити ядерну зону вербалізованого концепту **ПАТРІОТ: бійці-захисники: Університет пишається своїми бійцями-захисниками Вітчизни** [4, с.4].

До ядерної зони уналежнюємо *бійців АТО* : *А вже через півроку, у грудні*

2014 ми провели першу зустріч студентів та викладачів з **бійцями АТО**, які прибули з фронту до Дніпра на ротацію [4, с.5]; **воїнів-захисників**: Глядацька зала університетського Освітньо-культурного Центру була переповнена бажаними прослухати розповіді мужніх **воїнів-захисників** [4, с.5]; героїв-захисників: *Ми пишаємося мужніми героями-захисниками миру і правди* [4, с. 6]. Усі вони є справжніми героями: *Виявилося, що не перевелися герої, козацькі гени не заснули в жилах наших хлопців і дівчат, а навпаки пробудилися в час небезпеки* [4, с. 8].

Звичайно, героїв у нас значно більше, ніж йдеться у книзі. З одного боку, пояснює упорядника книги Леся Степовичка, це тому, що «не всі бійці побажали назвати свої імена і дати свої спогади до нашої книги. Це їхнє право. З іншого боку, ми не називаємо бійців, які нині перебувають на передовій. Побажавмо мужнім захисникам повернутися додому живими» [4, с. 9].

Художнє означення '**мужні**' надає особливої функції в тексті, допомагає іменникам, вираженими прикладкою '**воїни-захисники**', '**герої-захисники**' набуті нового смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість воїна, який захищає Вітчизну, збагачує мову книги Лесі Степовички новим емоційним сенсом, додає тексту експресивної насиченості.

Патріот – захисник Вітчизни. Волонтери й донори – захисники Вітчизни, За матеріалами ВТССУМ волонтер – це той, 'хто став на військову службу за власним бажанням; 'доброволець'. Синтаксична конструкція: *Бійці говорять: «без волонтерів ми б програли війну»* засвідчує важливу роль волонтерів у війні. Зазвичай, умовний спосіб утворюється додаванням до форм минулого часу дієслів частки **б**. У неформальному або нерегламентованому спілкуванні, мета й характер якого значною мірою визначаються особистими – суб'єктивними стосунками мовців спілкуванні частка **б** займає препозицію – перед дієсловом '*програли*', що наближує текст до розмовного стилю мовлення.

Будь-які воєнні дії завжди супроводжуються втратами та пораненнями як військовослужбовців, так і мирних громадян. Тому для лікування тих, у кого порушене здоров'я у результаті бойових дій, яке виражене у обмеженні нести

військову службу потрібні донори. Донор – *‘Людина, яка віддає свою кров для переливання пораненим або хворим’*. Авторка книги наголошує на важливій ролі студентів Дніпровської політехніки, які першими ставали донорами для бійців: *Від самого початку бойових дій на Донбасі студенти з усіх факультетів визвалися здавати кров в лікарні Мечникова, необхідну для лікування ушпиталених бійців* [4, с.8].

Леся Степовичка проголошує славу тим, хто наближав час перемоги: *Слава волонтерам, фронтовим і тиловим, які годували й одягали армію у 2014 році, здавали кров, провідували поранених у воєнних шпиталях, і надають допомогу армії протягом усієї війни* [4, с 195]. Тут ідеться про славу лише тих чи тих героїв, а ще про славу самої України, а заради неї потрібно об’єднатися в борні з ворогом. Проголошення слави корелює з потребами у соціальній згуртованості нації. За словником, *слава* в її загальнопозитивному значенні – це: широка популярність як свідчення загального схвалення, визнання чийхось заслуг, таланту, доблесті і т. ін.; відомість кого-небудь у певній сфері; доблесні діла, героїчні подвиги; той, ким пишаються, хто своїми заслугами, талантом тощо приніс широке визнання, відомість кому-небудь, чому-небудь. Разом із тим виключно позитивного змісту набуває створений на ґрунті цього іменника вигук *слава!*, що виражає схвалення, визнання і под.

Базовий прошарок концепту ПАТРІОТ становлять такі мовні одиниці, які надають тексту особливого емоційно-почуттєвого переживання почуття належності до рідного краю: *Наша книга – про них, хто став добровольцем чи відгукнувся на повістку з військкомату і пішов на війну боронити рідний край* [4, с. 8].

Найбільш репрезентативними є приклади, які підтверджують любов воїна-захисника до України: *Мене так виховали, що треба любити свою землю, свою родину, не зраджувати їм* [4, с. 70]; *«Батьківщина або смерть!»* - саме так говорили бійці Української Повстанської армії (1942 – 1954), це було одне з головних правил їхнього Декалогу. Саме так чинили і добровольці АТО. Відвідувачі музею мають змогу переглянути відео про героїчний подвиг

українських воїнів – учасників АТО на Сході України, волонтерів та громадян, які зробили значний внеску зміцнення обороноздатності України, а також **пройшли жертовний і героїчний шлях у відстоюванні української державності**

Висновки.

У книзі « За Україну за Дніпро. 2014-2019...» (упорядниця Леся Степовичка) на матеріалі свідчень студентів, викладачів та співробітників НТУ «Дніпровська політехніка» простежено особливості мовної репрезентації концепту ПАТРІОТИЗМ. Його змістове наповнення невичерпне. Ядерну зону репрезентованого концепту становлять бійці-захисники, воїни-захисники, герої-захисники, воїни АТО, волонтери, донори. Найважливіша об'єднувальна риса – любов до рідного краю, до народу.

У публіцистичному тексті виділено три смислові складники концепту «патріотизм»: а) любов до Батьківщини; б) відданість Україні українському народові; в) відповідальність перед Вітчизною, перед народом. Синтаксичні конструкції та мовні одиниці **надзвичайно, мужні, мотивовані, слава, герой** надають тексту особливого емоційно-чуттєвого переживання почуття належності до рідного краю. Мовна одиниця '**надзвичайно**', репрезентована незмінюваною частиною мови – прислівником виконує окрему стилістичну функцію – доповнювальну, оскільки кількісно-означальний прислівник '**надзвичайно**' своєрідно розгортає семантичне значення словосполучення '**мотивовані патріоти України**', що допомагає утворенню нового смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість воїнів-захисників Вітчизни, збагачує мовлення публіцистичного тексту новим емоційним сенсом, додає експресивної насиченості.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
2. Гузенко С. Концепт «патріотизм» у сучасному публіцистичному дискурсі

. *Studia methodologica*, No. 40. 2015 С. 235-239.

3. Лильо Г. Концепт патріотизм у системі бінарних концептів свій/чужий в українському соціокомунікативному дискурсі 2014–2016 років. *Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика*. 2016. Вип. 41. С. 172-181.

4. Степовичка, Леся. За Україну, за Дніпро. 2014-2019... Дніпро: НТУ «ДП», 2019. 200с.

Статтю відправлено: 26.03.2025р.

© Ігнат'єва С.Є., Цюп'як І.К.